

Informaatiotutkimuksen päivät 2014
6. - 7. marraskuuta, Oulun yliopisto, Oulu

ABSTRAKTI

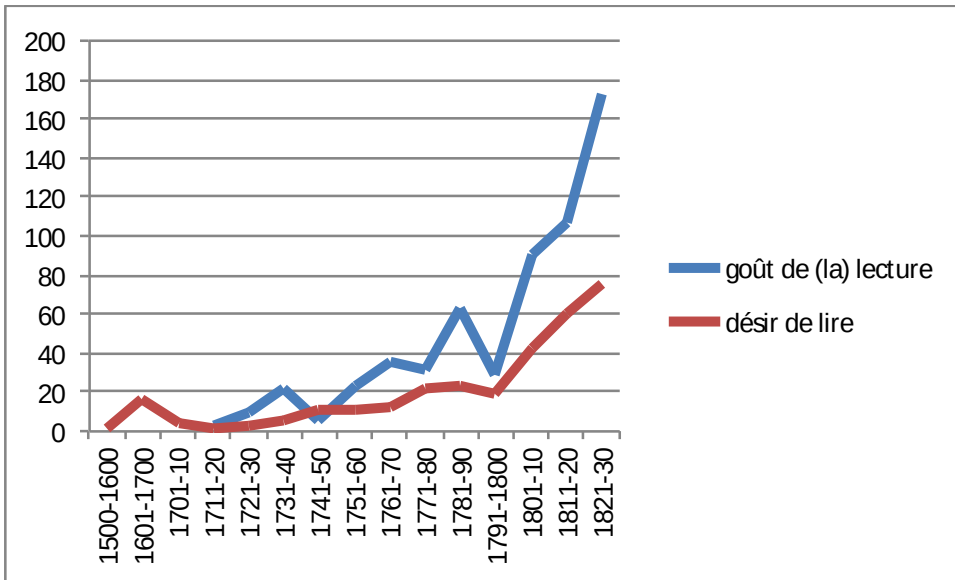
Ilkka Mäkinen

Diskursiivinen tsunami pyyhkäisee yli Euroopan: Lukuhaludiskurssin leviäminen 1700-luvun lopulta alkaen

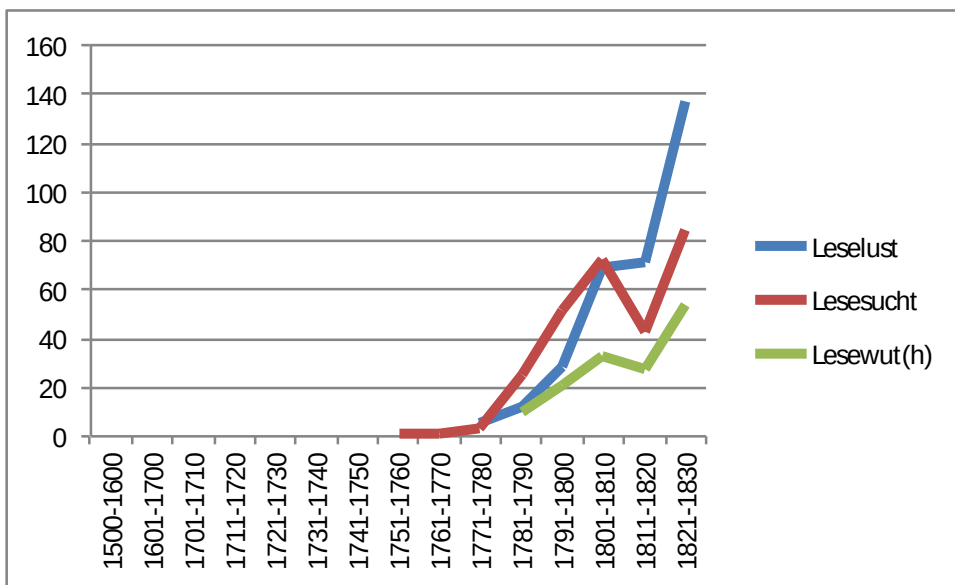
Yhteyshetimit: Ilkka Mäkinen, Tampereen yliopisto, ilkka.makinen@uta.fi

Olen useassa julkaisussa käsitellyt lukemisen motivaatiosta, lukuhalusta, käydyn eurooppalaisen keskustelun ekspansiokautta 1700- ja 1800-lukujen taitteessa. Tässä esityksessä koetan piirtää kartalle, milloin lukuhalukäsite tuli intensiivisen keskustelun kohteeksi eri puolilla Eurooppaa. Kun lukeminen ilmiönä tuli näkyvämmäksi 1700-luvulla, siitä käyty keskustelu vaati käsitteitä ja termejä, joihin sisältyi erilaisia ennako-oletuksia. Lukuhalu-oletus on yksi niistä. (Mäkinen 1997.)

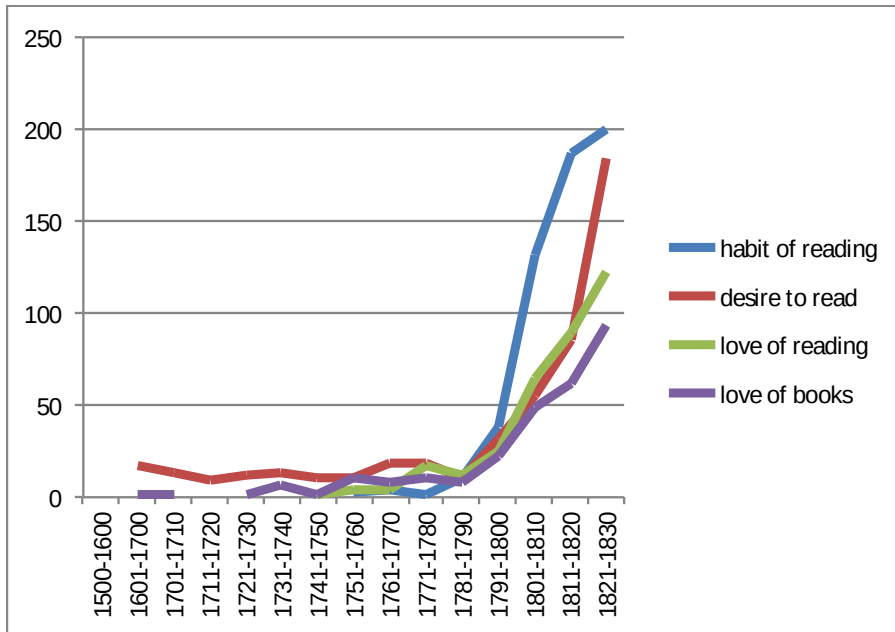
Lukemiseen, erityisesti lukuhaluun liittyvien fraasien käytön kasvu alkaa Euroopan voimakkailla kieli- ja kirjallisuusalueilla. Suurten kielialueiden kehitystä kuvaavat Google Books -aineiston perusteella laatimani kuviot keskeisimpien lukuhalua tarkoittavien fraasien esiintymisestä (absoluuttisia lukuja) (tiedot artikkelista Mäkinen 2013a):

Kuvio 1. Ranskankielisten lukuhalufrasiien esiintyminen 1500-1830.

Kuvio 2. Saksankielisten lukuhalufrasiien esiintyminen 1500-1830.

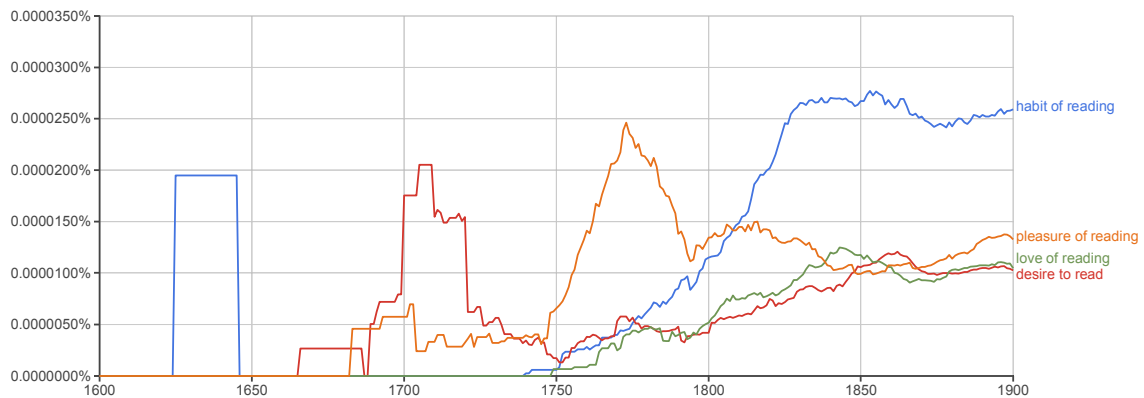
Kuvio 3. Englanninkielisten lukuhalufraasien esiintyminen 1500-1830.

Englanninkielisen kirjallisuuden osalta tulosta tukee korpuspohjainen tarkastelu ajanjaksoilta 1480-1700 (Early English Books Online TCP) ja 1800-1900 (Brigham Young -yliopiston tuottama Google Books Corpus). Ilmaisut, jotka liittyvät lukemiseen mielihyvää ja yksilöllistä tunnetta, lisääntyvät periodista toiseen jyrkästi (Mäkinen & Tyrkkö 2014).

Vertailuaineistoa saadaan myös Google Books Ngram Viewer -palvelusta, vaikka sen käyttämä data ei olekaan samalla tavalla tarkistettua ja tasalaatuista kuin em. korpuksissa. Sieltä saatavat frekvenssiluvut ovat kuitenkin suhteellisia, toisin kuin omassa tarkastelussani, jossa kyse oli absoluuttisista luvuista. Julkaisujen määrät kasvoivat huomattavasti 1700-luvun lopulta alkaen, joten on tärkeää saada suhteutettua fraasien määrä julkaisujen sisältämien sanojen kokonaisuuteen. Kuvioissa on käytetty 10 vuoden liikkuvaa keskiarvoa.

Kuvio 4. Ranskan kielisen fraasin goût de la lecture esiintyminen 1600-1900 (10.10.2014).

Kuvio 5. Englanninkielisten fraasien esiintyminen 1600-1900 (10.10.2014).

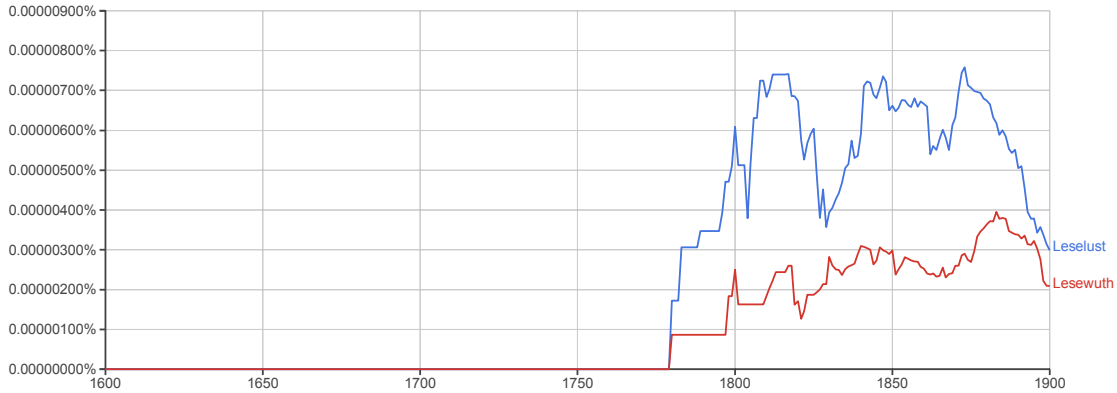
Kuviosta ilmenee, että kahdella fraasilla (habit of reading ja desire to read) on esiintymispiikkejä jo aiemmin, mutta kaikkien fraasien osalta kestävä kasvu alkaa vuoden 1750 tienoilta.

Saksankielisten fraasien osalta on syytä tarkastella erikseen fraasien Lesesucht esiintymistä, koska sillä on valtava esiintymispiikki vuoden 1794 vaiheilla, johtuen todennäköisesti jostain yksittäisestä teoksesta, jossa termiä käytetään paljon.

Kuvio 6. Fraasin Lesesucht esiintyminen 1600-1900 (10.10.2014).

Joka tapauksessa kaikkien kolmen keskeisimmän saksalaisen lukuhalufraasin esiintymät alkavat kasvaa suunnilleen samoihin aikoihin 1770-luvulla.

Kuvio 7. Saksankielisten fraasien Leselust ja Lesewuth esiintyminen 1600-1900 (10.10.2014).

Tavoitteena on ulottaa tarkastelu muillekin kielialueille. Google Ngram Viewer antaa tämänkaltaisen kuvion espanjalaisen lukuhaluja tarkoittavan gusto por la lectura -fraasin frekvenssistä.

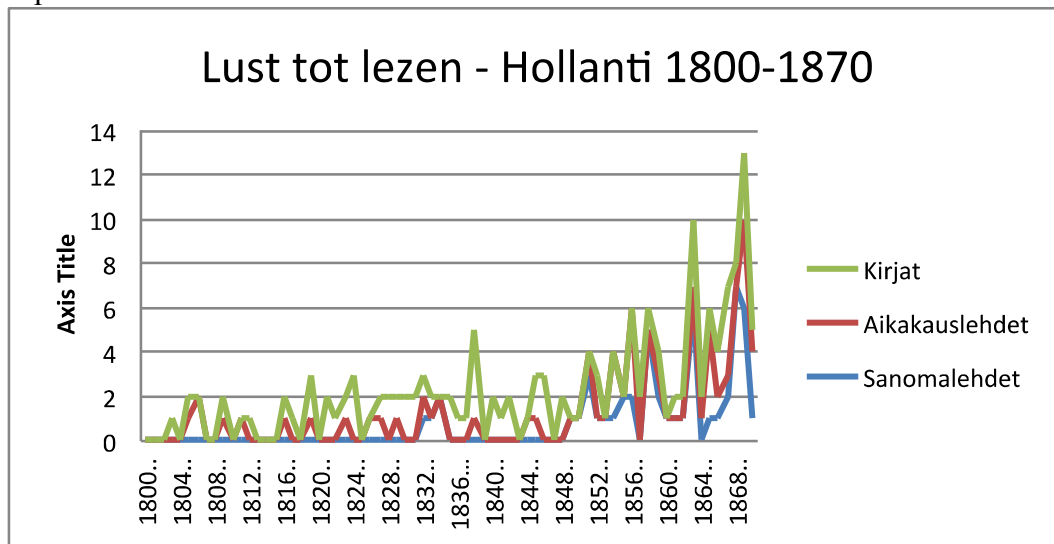
Kuvio 8. Espanjankielisen gusto por la lectura esiintyminen Google Ngram Viewer -palvelun mukaan (10.10.2014).

Espanjalaisessa kuviossa huomiota kiinnittää se, että fraasin käyttö alkaa nousta vasta 1820-luvulta lähtien.

Vastaavanlaisia kuvioita on saatavissa muistakin kielistä, mutta siihen tarvitaan näitä kieliä taitavien tutkijoiden apua. Google Ngram Viewer -palvelu ei toistaiseksi ulotu pienemmille kielialueille.

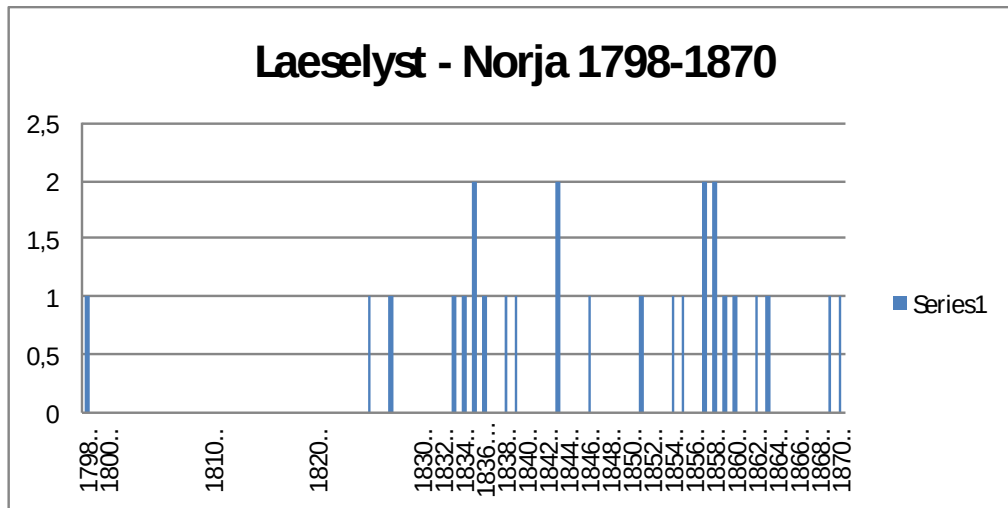
Usean maan kansalliskirjastot ovat digitoineet kattavasti maansa kirjallisuutta, mikä antaa mahdollisuuden saada summittainen kuva lukuhaluksustelun leviämisestä. Tiedot on kuitenkin poimittava käsityönä.

Hollannin kansalliskirjaston digitoitujen aineistojen perusteella saadaan seuraava kuva lukuhaluksustelun tulosta maahan. Hollannin kielessä näyttää tarkoitukseen sopiva fraasi olevan "lust tot lezen":

Kuvio 9. Hollanninkielisen fraasin "lust tot lezen" esiintyminen 1800-1870 (9.10.2014)

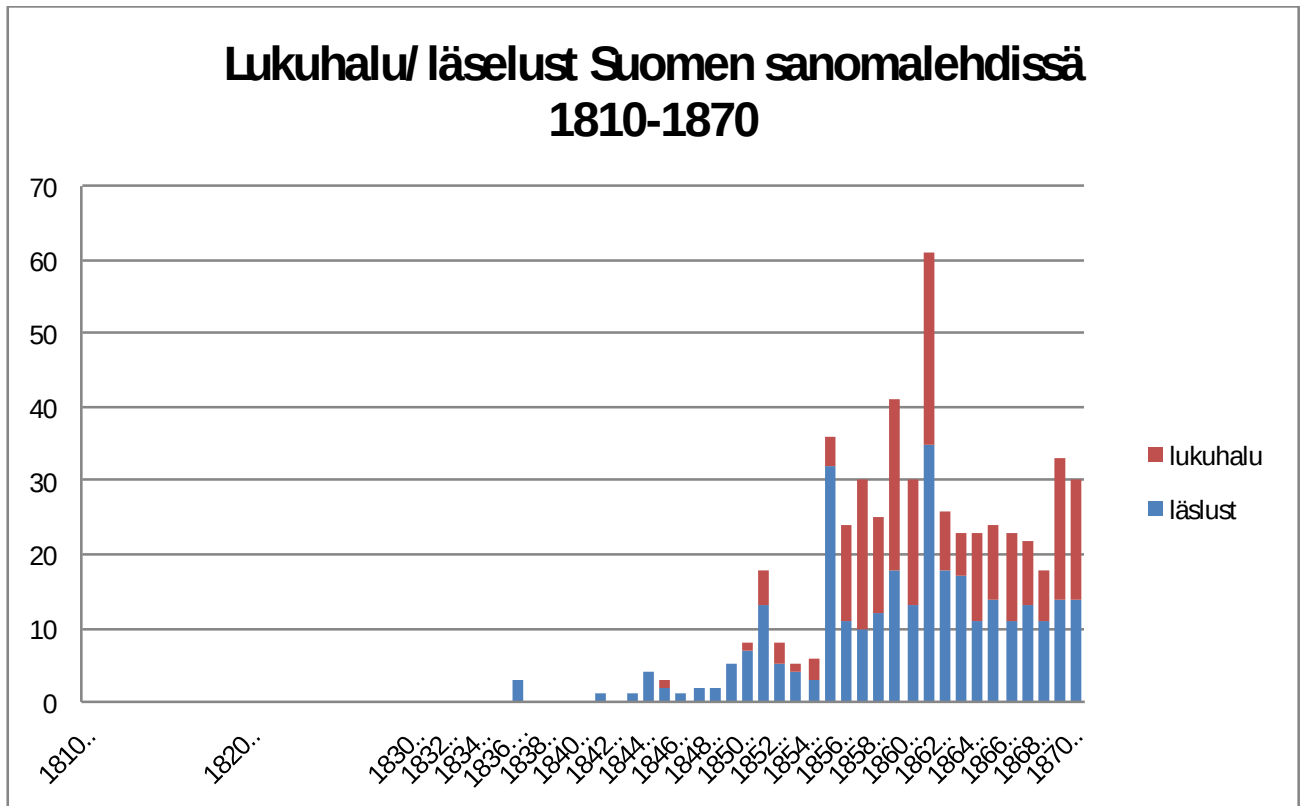
Pohjoismaiden osalta tilanne on hankala, koska näiden maiden kirjallisuutta ei vielä ole laajasti digitoituna haettavissa. Tanskasta ja Ruotsista ei löytynyt sopivaa palvelua. Norjan kansalliskirjasto tarjoaa laajasti digitoituja aineistoja, mutta tämän tutkimuksen tarkoituksiin sopivan fraasin "læselyst" esiintymiä ei löydy kovin paljon. Asiaa on tutkittava edelleen, mutta nyt on mahdollista esittää seuraava kuvio:

Kuvio 10. Læselyst-sanan esiintyminen Norjan kansalliskirjaston digitaalisen kirjaston mukaan (9.10.2014).

Kuviosta voi uumoilla, että lukuhalukeskustelu tuli kestäväksi ilmiönä Norjaan 1830-luvulla.

Suomen rannikolle diskursiivinen hyökyaalto iskeytyi 1840-luvulla, ensin ruotsiksi ja sitten enenevästi suomenkielellä. Olen käyttänyt lähteenä Historiallista sanomalehtikirjastoa.

Kuvio 11. Lukuhalu- ja läslust -termien esiintyminen Historiallisen sanomalehtikirjaston mukaan (9.10.2014).

Tähän mennessä keräämäni tiedot viittaavat siihen, että lukuhalu diskursiivisena innovaationa lähti Euroopan keskusalueilta ja levisi kuin laajeneva hyöky- tai paineaalto eri puolille maanosaa. Leviäminen riippui kulttuurisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä, joita on tutkittava lisää.

Kuvio 12. Lukuhalukeskustelun leviäminen Euroopassa 1700-1800-luvuilla.

Kirjallisuutta:

Mäkinen, Ilkka 1997: ”Nödvändighet af LainaKirjasto”: Modernin lukuhalun tulo Suomeen ja lukemisen instituutiot. Helsinki.

Mäkinen, Ilkka 2013a: *Leselust, Goût de la Lecture, Love of Reading: Patterns in the discourse on reading in Europe from the 17th until the 19th century*. Teoksessa: *Good Book, Good Library, Good Reading. Studies in the History of the Book, Libraries and Reading from the Network HIBOLIRE and Its Friends*. Edited by Aušra Navickienė et. al. Tampere.

Mäkinen, Ilkka 2013b: Lukuhalun vallankumous ja Jean-Jacques Rousseau. — *Kasvatus & aika* 1/2013, saatavissa verkossa: http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=529

Mäkinen, Ilkka 2013c: Lueemmeko kuin munkit: mistä lukuhalu tuli ja mihin se menee? — *Informaatiotutkimus*, 32(3-4) 2013. Verkossa: <http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/9446>

Mäkinen, Ilkka 2014: Reading like monks: The death or survival of the love of reading? Teoksessa: *Reading in changing society*. Ed. by. Marju Lauristin and Peeter Vihalemm. Tartu 2014. S. 13-27. Saatavissa:

<http://www.tyk.ee/admin/upload/files/raamatud/1400157894.pdf>

Mäkinen, Ilkka & Tyrkkö, Jukka 2014: Collocates and phraseologies associated with the concept of reading in early and late modern printed texts in English. Paper at the

SHARP 2014 Conference, Antwerp, 17-20.9.2014.